

ТЕНДЕНЦІ РОЗШИРЕННЯ РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО СЕРТИФІКОВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОДУКТІВ

Важливим аспектом еволюційних перетворень у рамках переходу до сталого розвитку є розширення ринку екологічно сертифікованих сільськогосподарських продуктів. Атрибути стійкого розвитку відповідають екологічним потребам сучасного вибагливого споживача. Еволюція екологічних потреб споживачів сформувала відповідну систему, яка орієнтує виробництво і збут на задоволення екологічних потреб і запитів суспільства, стимулювання попиту на екологічно сертифіковану сільськогосподарську продукцію. У процесі динамічного розвитку суспільства відбуваються як кількісні, так і якісні зміни системи потреб. Крім базових, виникають нові нагальні потреби – в екологічній безпеці, актуальній інформації, участі в суспільних, зокрема екологічних, заходах.

Еволюція цих потреб визначає тенденції розвитку сучасного сільськогосподарського виробництва. Необхідно зазначити, що споживання слід розглядати як усвідомлену діяльність індивіда з використання ресурсів для задоволення своїх потреб. Під потребою розуміють категорію, що необхідна для підтримки життєдіяльності та розвитку індивіда, людської особистості, соціальної групи або суспільства в цілому. Екологічні потреби споживачів – це потреби, задоволення яких не чинить екодеструктивного впливу на споживачів, середовище їх існування та життєдіяльності і сприяє екологізації довкілля. Сучасне суспільство досить часто характеризується як суспільство масового споживання. Поступово стає популярною тенденція дотримання здорового способу життя, бути соціально відповідальним. Одночасно актуалізується еволюційна споживча потреба – у знаковому споживанні. Сучасне споживання стає метафорою щастя; споживацькі практики і зразки споживання – це нові знаки соціальної позиції, тому споживання формується на основі соціальної позиції індивіда. Купуючи екологічно сертифіковану продукцію, людина підвищує самоповагу та підкреслює свій соціальний статус.

Вступаючи у процес сертифікації за Міжнародною системою управління навколишнім середовищем та інших систем менеджменту виробництва, підприємства оновлюють або замінюють застаріле обладнання, переглядають вже існуючі виробничі процеси, переходять на використання альтернативних ресурсів та джерел енергії, що дозволяє зменшувати витрати праці на окремі виробничі процеси, оптимізувати використання матеріалів та енергії на одиницю продукції [8]. Більшість вітчизняних інноваційно активних підприємств запроваджують екологічну складову у виробничі процеси за рахунок власних коштів, що пов'язано з ризиком та витратністю її впровадження, а це значно обмежує інноваційні можливості підприємств. Така ситуація свідчить про необхідність кооперування екологічно сертифікованих виробників з метою диверсифікації джерел фінансування інноваційної діяльності, особливо за рахунок кредитування, задля посилення своїх фінансових та виробничих можливостей.

Запровадження будь-яких, а особливо екологічних, виробничих інновацій потребує додаткових фінансових ресурсів на придбання сучасної техніки, обладнання та технологій, а також проходження процедури сертифікації і модернізації виробничих потужностей. За сучасних умов такі фінансові можливості мають лише агрохолдинги, але їх переважна більшість зацікавлена лише у максимізації прибутку за рахунок екстенсивного використання природного капіталу, незважаючи на екологічну складову свого виробництва. За таких умов організаційно-правовою формою підприємства, що, з одного боку, зберігає переваги великомасштабного виробництва, а з іншого, може відповідати запиту сучасного ринку, є сільськогосподарські кооперативи. Розглядаючи економічну ефективність діяльності товаровиробників важливо звертати увагу і на екологічну складову господарської діяльності. У процесі виробництва необхідно значну увагу приділяти збереженню родючості ґрунтів та екологічного балансу у сільській місцевості. Проте, екологічна ефективність діяльності більшості сільськогосподарських підприємств у Житомирській області не є задовільною (табл. 1). На відміну від інтегрованих формувань більшість вітчизняних товаровиробників частково виконують комплекс робіт щодо догляду за рослинами, спостерігається тенденція зниження родючості ґрунтів, що у подальшому може призвести до втрати потенціалу земель сільськогосподарського призначення. Результати дослідження показують, що ряд компаній з різних причин повністю чи частково у перший рік не розпочали виробничу діяльність на орендованих землях. Характерним для сільськогосподарських товаровиробників є запровадження монокультури та недотримання науково обґрунтованих норм ведення господарської діяльності. Значна частина інвесторів сплачують податки у бюджети територіальної громади за місцем своєї державної реєстрації, що призводить до скорочення надходжень в місцеві бюджети [2].

Екологізація сільського господарства, необхідність забезпечення простого і розширеного відтворення природної родючості, як основи росту виробництва сільськогосподарської продукції, пред'являють особливі вимоги до господарювання на землі. В зв'язку з цим потрібно змінити пріоритети в розподілі капітальних вкладень на курс посилення ролі природоохоронних витрат. Це перш за все, протиерозійні заходи, застосування нових способів обробітку ґрунту, вапнування ґрунтів, мінімізація обробітку ґрунту; біологічні та інтегровані системи охорони рослин; чисті пари тощо. Ці заходи по своїй суті є "м'якими", тобто вони не вносять різких змін в екологічний баланс агроєкосистем, а навпаки, сприяють підвищенню родючості ґрунтів.

Екологічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Житомирській області

Показник	2013 р.		2014 р.		2015 р.		Нормативне значення
	усі підприємства	в т. ч. інтегровані	усі підприємства	в т. ч. інтегровані	усі підприємства	в т. ч. інтегровані	
Вапнування, т/га	0,33	1,2	0,5	1,3	0,6	1,2	2,9
Частка площ під сидератами, %	7	18	5	16	5	18	24
Внесено органічних добрив, т/га	0,6	2,3	0,6	2,1	0,6	2,0	8,4
Внесено мінеральних добрив, кг п. р. /га	52	90	51	90	53	95	170

Джерело: розраховано за даними [4,6,7].

Для успішного вирішення сучасних проблемних наслідків застосування інтенсивних технологій, ми пропонуємо встановити норму неоподаткованого доходу, що може бути витрачена сільгоспвиробником на агротехнічні заходи щодо відновлення ґрунтів; посилити відповідальність землекористувачів за недбале ставлення до екологічного стану використовуваних земель; розробити та запровадити прозорий механізм підтримки виробників, що переходять на екологічно чисті агротехнології [1]. Сучасне демонстративне споживання еволюціонує від такого, що стимулює надмірне споживання, до підтримуючого інноваційне екологічне виробництво, створюючи додаткові можливості для отримання як економічного прибутку, так і прибутку у вигляді підвищення якості життя. Розвиток сфери виробництва екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції є інновацією, яка здатна задовольнити еволюційні екологічні потреби споживачів. Посиленню ролі екологічної сертифікації виробництва при створенні кооперативних сільськогосподарських об'єднань може сприяти наукове обґрунтування та імплементація мотиваційних механізмів залучення вітчизняних аграрних виробників до процесу запровадження сертифікованого виробництва, прецедентне використання міжнародних сертифікатів у маркетинговій діяльності підприємств, визначення конкретних переваг з боку держави.

Список використаних джерел

1. Безус Р. М. Еколого-економічні аспекти розвитку органічного агровиробництва / Р. М. Безус, О. В. Бухало // Агросвіт. – 2012. – № 8. – С. 27-29.
2. Данкевич Є. М. Тенденції формування інфраструктури аграрного ринку інтегрованими підприємствами / Є. М. Данкевич // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2013. – № 75. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. – С. 72–80.
3. Дієсперов В. С. Використання земельних ресурсів сільських територій / Дієсперов В. С. // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 48–56.
4. Данкевич Є. М. Міжгалузєва інтеграція в аграрному секторі економіки: монографія / Є. М. Данкевич. – Житомир: Полісся, 2013. – 400 с.
5. Данкевич Є. М. Придатність Поліських земель для запровадження органічного виробництва / Є. М. Данкевич, В. Є. Данкевич // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: Полісся, 2013. – С. 252–256.
6. Паламарчук Р. П. Економіко-екологічні аспекти матеріально-технічного забезпечення інтегрованих підприємств в умовах інтенсивного землеробства: практичні рекомендації / Р. П. Паламарчук, С.П. Ковальова [та ін.]; “Житомирська філія ДУ Інститут охорони ґрунтів України”. – Житомир, 2015. – 88 с.
Рудик Р.І. Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / Р.І. Рудик, Т.Ю. Приймачук, ..., Є. М. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2016. – 97 с.